

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

20, juny, 2026

Fina Canadell Gallach

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

- ➡ - 1. Situació dins de Catalunya
 - Aspectes generals
- ➡ - 2. Aspectes històrics
- ➡ - 3. Aspectes físics:
 - Relleu i morfologia
 - Xarxa hidrogràfica
 - Climatologia
 - Espais naturals
- ➡ - 4. Aspectes humans:
 - Economia i recursos
 - Població i demografia
 - Comunicacions i mobilitat

Congost de Mont-rebei

ermita de la Pertusa

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

• 1. SITUACIÓ DINS DE CATALUNYA:

• Aspectes generals

- La Noguera, ubicada a Ponent i al Prepirineu de Lleida, és la comarca més extensa de Catalunya, coneguda per la seva tranquil·litat i riquesa paisatgística.
- Superfície total de 1.784,06 km²
- La capital és Balaguer
- Limita al nord amb el Pallars Jussà i l'Alt Urgell, a l'est amb el Solsonès i la Segarra, al sud amb el Segrià, l'Urgell i el Pla d'Urgell i l'oest amb la Baixa Ribagorça.
- La Noguera aplega 30 municipis, molts amb nuclis agregats, alguns d'ells ja mil·lenaris.
- A la comarca hi trobem un patrimoni natural d'interès destacat i un llegat històric que ha perdurat fins avui en: castells, torres de defensa, ermites romàniques, esglésies, col·legiates, monestirs, dòlmens...
- L'economia principal de la majoria de municipis és agrícola i ramadera, complementada amb activitats dels sectors secundari i terciari com indústries artesanals, agroalimentàries, de mobles, tèxtils, de la construcció, comerç; el turisme va agafant cada dia més auge.
- Per la seva situació geogràfica, és cruïlla de comunicacions entre el Pirineu i la Plana, està connectada amb la resta d'Espanya i d'Europa amb una xarxa de carreteres vertical i horitzontal.

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

2. ASPECTES HISTÒRICS

La comarca destaca pel seu important **llegat històric** que va de la Prehistòria fins als nostres dies i resten nombrosos vestigis. Podem explicar la seva història destacant diferents etapes:

- **PREHISTÒRICA - ÈPOCA VISIGÒTICA:** Els primers pobladors van habitar coves on hi trobem **pintures rupestres** declarades Patrimoni de la Humanitat, destaquem la cova dels Vilars a Ós de Balaguer i la cova del Parco a Alòs de Balaguer; **dòlmens**, com el de Sòls de Riu a la Baronia de Rialb i la Lloella del Llop a Vilanova de Meià; **jaciments de fòssils** com la Pedrera de Meià; restes de **poblats ibèrics**; **necròpolis**, com la **visigòtica** a Àger; així com construccions **romanes** (**assentaments, muralles, canals de reg, vies...**) que van servir per organitzar el territori.

- **DOMINI SARRAÍ (segles VIII - X):** Al s. VIII trobem la primera dominació islàmica al Pla d'Almatà de Balaguer, amb màxim esplendor de la Marca Hispànica Superior fins passat el s. X. L'Alta Noguera va ser terra de frontera entre el món andalusí i comtats cristians, per això trobem moltes restes d'edificacions defensives (**torres de guaita, castells**) que servien per la vigilància de la frontera.

- **RECONQUESTA I VESCOMTAT D'ÀGER (s. XI):** La reconquesta s'inicià pel nord de la comarca amb el cavaller Arnau Mir de Tost al servei dels comte d'Urgell, que conquereix la Vall d'Àger al 1042 als sarraïns. Juntament amb la seva muller Arsenda van impulsar el repoblament; van organitzar el territori i van construir el conjunt monumental de Sant Pere d'Àger, esglésies, hospitals...

- **DOMINI CRISTIÀ (s. XII i XIII):** El Comtat d'Urgell va avançant cap al sud conquerint Santa Linya i la vall de Meià. El comte de Barcelona conquereix Camarasa i Cubells; Balaguer es converteix en capital del Comtat l'any 1105. A partir d'aquest moment el Comtat d'Urgell i el de Barcelona pactaran els límits de l'expansió territorial i col·laboraran en diverses campanyes com la conquesta de Lleida. Es durà a terme la repoblació i l'organització del territori, es fan millores en les comunicacions i es concedeixen privilegis, fires i mercats a diverses poblacions.

- **DECADÈNCIA (s. XIV-XX):** La comarca pateix un fort despoblament a causa de la pesta del s. XIV, la caiguda del Comtat d'Urgell al 1413 i els estralls de diverses guerres: dels Segadors, contra Felip V de Borbó, ocupació napoleònica, guerres carlines, desamortització de Mendizàbal... Aniran empobrint el territori

Cova del Tabac a Camarasa

Baronia de Sant Oïme

Sant Pere d'Àger

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

L'any 1863 algunes terres secaneres de la Baixa Noguera es beneficien del reg del canal d'Urgell, i a partir del 1932 entra en servei el canal Auxiliar d'Urgell, que fa canviar els cultius i el paisatge d'aquesta zona de la comarca. Els nous cultius portaren un seguit de noves indústries com la Sucre de Menàrguens, bregadores de cànem a Balaguer entre d'altres. A principis del s. XX es posen en funcionament les primeres centrals hidroelèctriques a Camarasa i a Sant Llorenç de Montgai; els embassaments canvien el paisatge de l'Alta Noguera. De la guerra civil (1936-1939) encara són visibles restes de trinxeres, búnquers i altres restes arreu del territori.

Balaguer, capital de la comarca, anomenada ciutat de les tres cultures (musulmana, cristiana i jueva).

Castell de Montsonís

ermita de la Pedra (Vall d'Àger)

carrer porxat de Ponts

Pont Vell de Camarasa

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

3. ASPECTES FÍSICS:

• Relleu i morfologia.-

El territori presenta un contrast acusat entre àrees septentrionals i meridionals:

1. Zona nord: Prepirineu i serres (Alta Noguera)

És una zona abrupta, dominada per grans serres calcàries orientades d'est a oest i de gran valor geològic.

**Serra del Montsec*: És la principal protagonista geogràfica, d'uns 50 km de llarg, dividida en tres parts: *Montsec d'Ares* (central i més voluminós), *Montsec de Rúbies* amb cims que superen els 1.600 m i *Montsec de l'Estall* (a la Franja)

**Serres de Monclús i Sant Mamet*

**Congostos*: Destaca l'espectacular congost de *Mont-rebei*, excavat per la Noguera Ribagorçana, i el congost de *Terradets* per la Noguera Pallaresa.

Valls interiors*: Destaquen depresions intramuntanyoses de gran riquesa agrícola i ramadera com la **Vall d'Àger i la **Conca de Meià**.

2. Zona centre i sud: serres petites, planes i depressió (Baixa Noguera)

**Serres*: A mesura que anem cap el sud es suavitza el relleu; trobem la *serra de Monclús i la de Millà*, és una zona de transició formada per turons i petites serres terciàries com la *serra de Mont-roig*, *Carbonera*, *Sant Miquel* i *d'Ós* amb materials tous, margues i guixos, fins a integrar-se a la Depressió Central.

**Planes*: on hi predominen camps de cultiu de secà (cereals, ametllers, oliveres...)

**Depressió de Balaguer*: És una zona plana intensament dedicada a l'agricultura de regadiu, gràcies a la xarxa de canals, destacant el Canal d'Urgell ja dins el Pla d'Urgell.

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

• 3. ASPECTES FÍSICS:

Xarxa hidrogràfica.-

La comarca està vertebrada per tres grans rius que creuen de nord a sud i són reserva d'una de les majors xarxes d'aigües tranquil·les de Catalunya. * **Rius:**

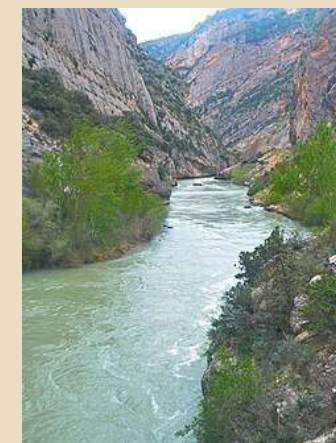
- **Segre** que actúa com a eix central recollint les aigües dels seus afluents més importants
 - **Noguera Pallaresa** que transcorre per la zona central i oriental
 - **Noguera Ribagorçana** que marca el límit occidental amb Aragó
- Les dues Nogueres són afluents del Segre i aquest ho serà de l'Ebre més avall.

Segre

Noguera Ribagorçana

Noguera Pallaresa

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

* Embassaments:

Ens trobem en una comarca d'aprofitament hidroelèctric a través de grans embassaments que han canviat el paisatge i incrementat l'economia del país. S'inicia la seva construcció a principis del s. XX i són:

Camarasa, Canelles, Sta. Anna, S. Llorenç de Montgai i Rialb.

Sta. Anna

Rialb

Camarasa

S. Llorenç de Montgai

Canelles

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

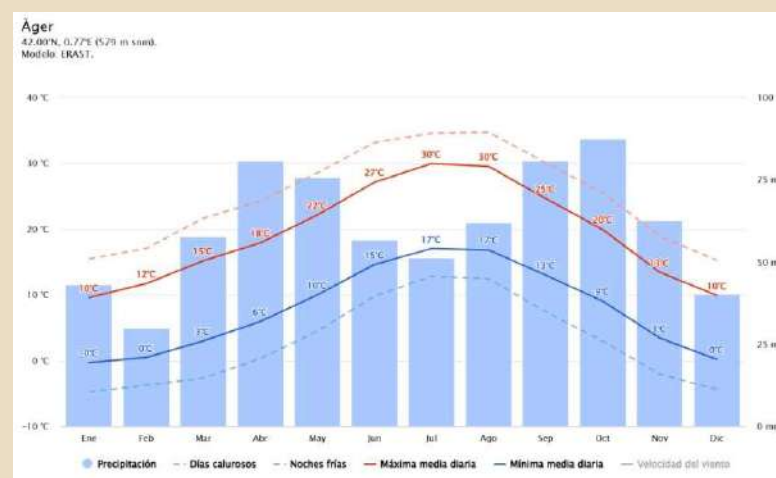
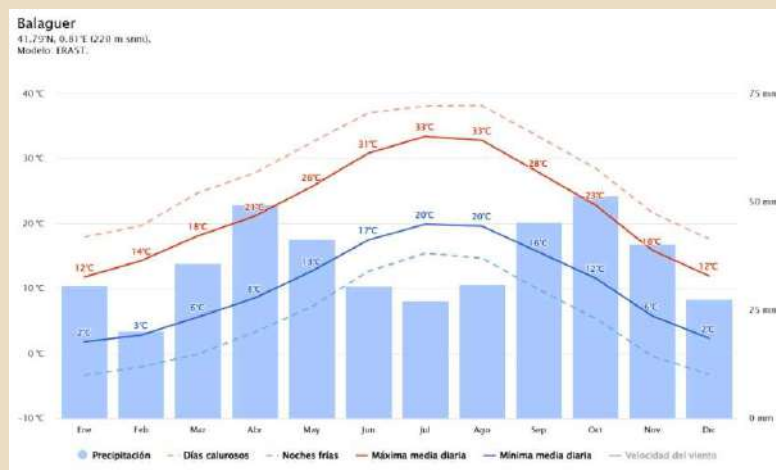
• 3. ASPECTES FÍSICS:

Climatologia.-

El clima a la Baixa Noguera és **mediterrani amb tendència continental** i a l'Alta Noguera és de **muntanya mitja** sempre condicionats per l'altitud i el relleu.

***Temperatures:** En general, hiverns freds i estius molt calurosos i secs. Les temperatures mitjanes a l'hivern van de 0°- 5° amb gelades i boires freqüents. A l'estiu les temperatures poden passar els 30° fàcilment.

***Precipitacions:** Són generalment escasses (400-550 mm anuals), augmentant a la meitat nord i a cotes altes. Les èpoques de pluges són primavera i tardor, tot i que al nord també hi plou a l'hivern. Les zones baixes pateixen més de boires d'inversió tèrmica durant l'hivern, conegudes localment com a "broma baixa".

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

3. ASPECTES FÍSICS: **Espais naturals.-**

La Noguera destaca per una gran riquesa paisatgística i ecològica que va des de l'alta muntanya fins a la plana de Ponent. Els seus recursos naturals es divideixen en espais d'interès biològic, àrees fluvials i formacions geològiques úniques que conformen els principals atractius de la comarca.

***Biodiversitat** destacada:

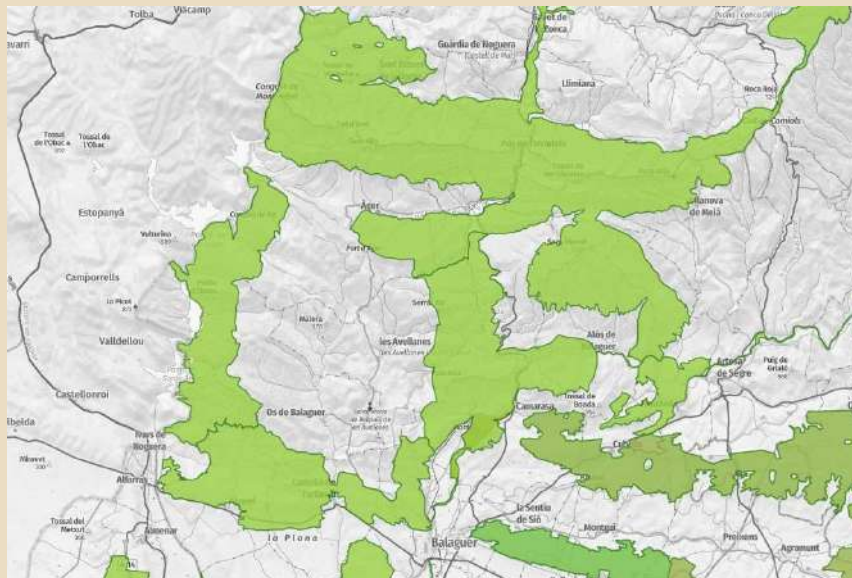
- **Fauna:** diversitat d'aus rapinyaires (trencalòs, àguila cuabarrada, aufrany)
- **Flora:** presència d'espècies mediterrànies continentals (alzina, roure fulla petita, pi roig...), comunitats euro-siberianes (faig, roure fulla gran, boscos de ribera...) a zones més elevades i humides i espècies endèmiques com el clavell de roca.

 Espais Naturals Protegits principals:

- **Serra del Montsec:** És el gran pulmó de la comarca, conegut pels seus cels foscos protegits i la seva diversitat de flora i fauna. Està declarada [Espai d'Interès Natural Protegit](#), és [Reserva Starlight](#) per l'UNESCO i forma part del Geoparc Orígens, qualitat concedida també per l'UNESCO, que reconeix els valors geològics i ambientals excepcionals d'un territori. Els paisatges de la Serra del Montsec tenen diferents figures de protecció declarades com espais d'interès geològic, espais de la Xarxa Natura 2000, reserves de fauna salvatge, patrimoni mundial, patrimoni històric... I veurem properament si és finalment declarat parc natural.
- **Congost de Mont-rebei:** Domini d'imponents parets calcàries i cingleres, és un espai crític per a les aus rapinyaires.

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

Espais naturals reserves

- **Serra Llarga - Secans de la Noguera:** Espai d'interès singular amb comunitats vegetals gipsícoles (adaptades als guixos). És l'hàbitat principal de la xurra (*Pterocles orientalis*) a Catalunya.

- **Aiguabarreig Segre - Noguera Pallaresa:** A la zona de Sant Llorenç de Montgai, forma una Reserva Natural de Fauna Salvatge amb hàbitats fluvials i de ribera de gran valor ecològic, un entorn de roques i zones humides excel·lent per a l'observació d'aus.

- **Vessants de la Noguera Ribagorçana**

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

• 4. ASPECTES HUMANS:

. Economia i recursos.-

La comarca destaca tan per la seva producció agrícola i ramadera tradicional, pel turisme així com en l'observació del cel i investigació astronòmica.

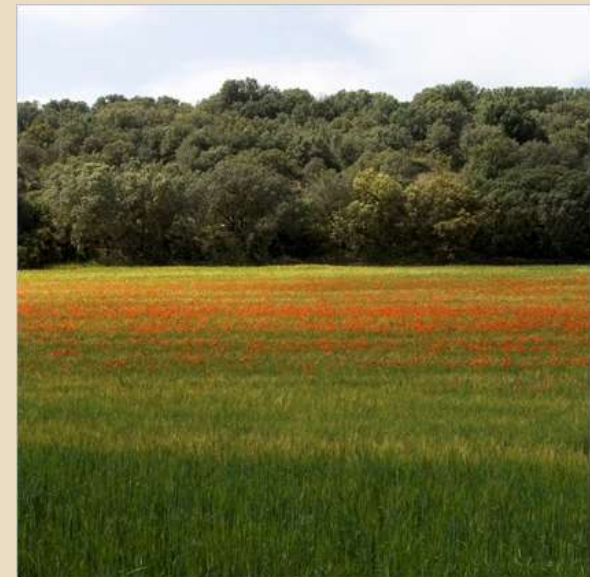
- **Sector Primari:** L'agricultura (cereals, farratges, fruiters, ametllers, vinya i oliveres).

De regadiu, més a la Baixa Noguera i gràcies al Canal d'Urgell i al Segre, i de secà a l'Alta Noguera; destaca també la ramaderia intensiva (porcina, ovina i avicultura).

- **Indústria:** La indústria (paperera, confecció, agroalimentària, metal·lúrgica) concentrada a Balaguer i també a Artesa de Segre i Ponts.

- **Serveis:** El sector serveis creix molt impulsat pel turisme rural, d'aventura (parapent i ala delta) i l'astroturisme.

- **Turisme:** L'entorn del **Montsec** i el patrimoni històric i natural són pilars de l'economia a la comarca, el **Parc Astronòmic del Montsec** a Àger serveix de gran motor.

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

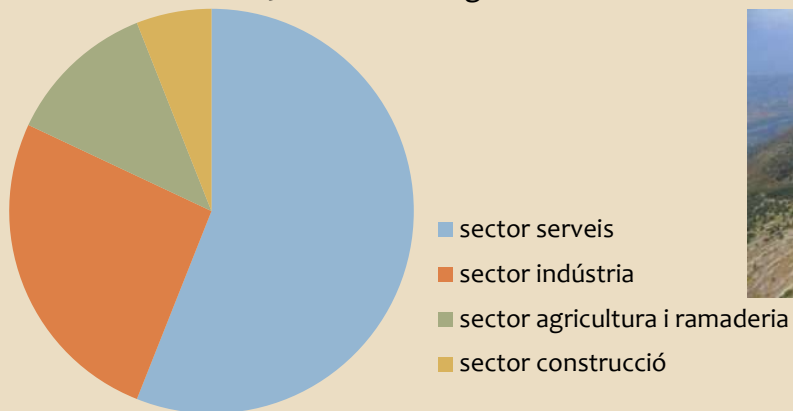

- L'economia de la comarca de la Noguera es caracteritza per una estructura equilibrada, on el **sector serveis** és el motor principal en termes de Valor Afegit Brut i ocupació, seguit de prop per un fort pes de l'**agricultura, ramaderia** i la **indústria**, sectors amb gran tradició a la zona.

- Distribució estimada dels sectors econòmics

Els pesos relatius de l'economia a la comarca es distribueixen aproximadament de la següent manera :

- **Sector Serveis (Terciari): ~ 55% - 60%** És el sector que genera més activitat i ocupació. El **comerç** representa una part molt substancial (aproximadament fins al 45-56% dels treballadors del sector serveis), seguit per l'hostaleria, el turisme i els serveis públics.
- **Sector Indústria i Energia (Secundari): ~ 25% - 30%** La Noguera compta amb un pes industrial destacat, especialment centrat en l'elaboració i transformació de productes agropecuaris (indústria agroalimentària), a més de subsectors com el tèxtil, la fusta i el moble.
- **Sector Agricultura i Ramaderia (Primari): ~ 10% - 15%** Té un pes superior a la mitjana catalana. La base agrícola se centra en el conreu de cereals i arbres fruiters (entorns de la capital).
- **Sector Construcció: ~ 5% - 8%:** Mantingut de forma estable dins de l'activitat econòmica

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

• 4. ASPECTES HUMANS:

• Població i demografia.-

La Noguera és la comarca més extensa de Catalunya i és un territori de contrastos demogràfics.

Destaca la seva baixa densitat poblacional (~22 hab./km²).

La població està condicionada per la geografia física: nord muntanyós poc poblat i sud agrícola més dinàmic.

- **Habitants:** A prop de 40.000 residents a la comarca

- **Capital:** **Balaguer** concentra més de 17.000 habitants.

- **Despoblació:** El nord muntanyós pateix un clar retrocés demogràfic, amb una densitat molt baixa (inferiors a 2 hab./km² a petits nuclis).

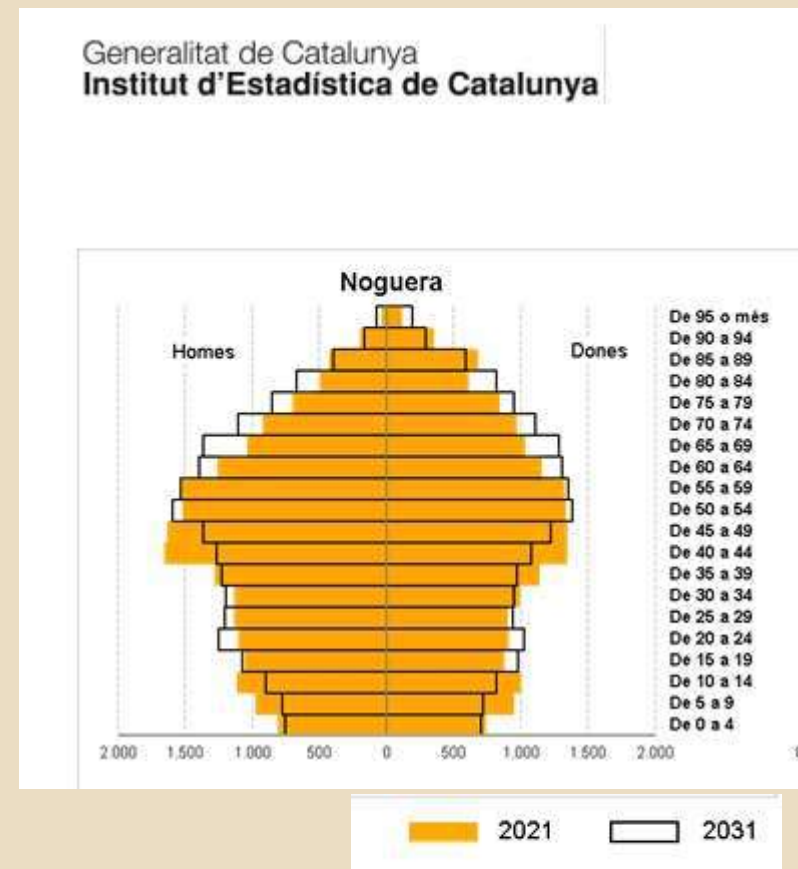
- La piràmide de població reflecteix una tendència generalitzada a l'**envelliment poblacional** i al despoblament en els municipis més rurals, un fenomen que contrasta amb el creixement relatiu que experimenten nuclis de serveis més importants com ara la capital, **Balaguer**.

- L'estructura per grups d'edat es divideix de la següent manera:

***Joves (0-15 anys):** Aquest segment és superat de manera progressiva per les franges d'edat més avançades, una dinàmica típica de les comarques d'interior a causa de la marxa de població en edat reproductiva.

***Població activa (16-64 anys):** Representa el gruix principal de la població, tot i que pateix l'envelliment natural de la generació del "baby boom".

***Gent gran (65 anys i més):** Presenta una proporció elevada i creixent, en línia amb la resta de comarques catalanes.

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

Vilanova de Meià

Artesa de Segre

Balaguer

Camarasa

La comarca està formada per **30 municipis** estructurats de forma jeràrquica:

- **Capitals subcomarcals:** Destaquen nuclis com **Artesa de Segre, Ponts**, que organitzen la vida econòmica i social de la part oriental i Vallfogona de Balaguer, Albesa i Bellcaire d'Urgell.

- **Pobles rurals:** La resta són petits pobles amb nuclis agregats de població que tradicionalment han depengut del sector primari.

Àger

Ponts

Bellcaire d'Urgell

Albesa

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

• 4. ASPECTES HUMANS:

• Comunicacions i mobilitat.-

Les comunicacions i la mobilitat de la comarca s'articula principalment a través de **carreteres comarcals i locals C-12, C-13, C-14, C-26, C-56**, que connecten Balaguer i la resta de poblacions.

Cap de les principals autovies catalanes passa per la Noguera, tot i que és la comarca que ocupa l'espai central de la Vall del riu Segre i fa de nexa d'unió entre les terres de muntanya i les de la plana.

L'oferta de transport públic es divideix en les següents opcions:

1. Tren (Línia de la Pobla)

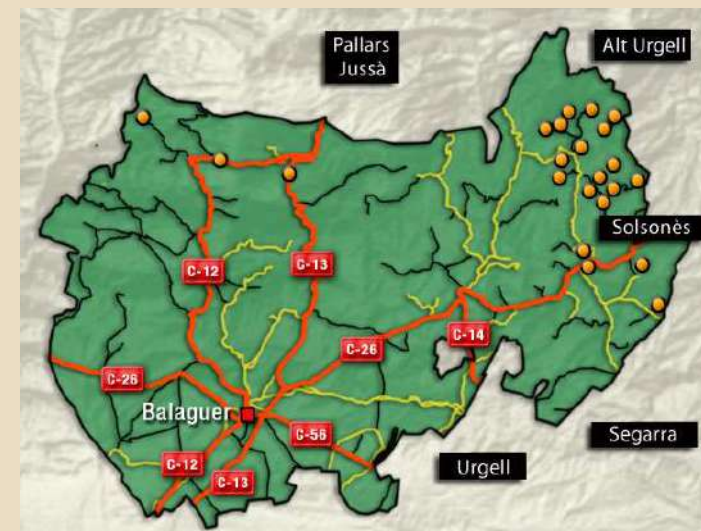
La línia **RL1 de FGC** connecta la ciutat de Lleida amb Balaguer, i la **RL2** arriba fins a la Pobla de Segur, *Tren dels Llacs*, passant per diversos pobles de la Noguera com ara Térmens, Vallfogona de Balaguer, Sant Llorenç de Montgai, Gerb i Àger.

2. Autobusos Interurbans: Hi ha diverses empreses que cobreixen els trajectes entre els diferents municipis de la comarca i Lleida:

- **Eix principal: Lleida –Balaguer:** operat per ALSA, connecta amb els municipis a l'est i nord de la comarca.
- **Línia Lleida – Alfarràs - Ivars de Noguera (Línia 101/e2):** operada per Autocars Gamon, connecta amb municipis de l'oest de la comarca.

L'oferta d'horaris és escassa i reduïda a tota la comarca i s'ha de dependre de cotxe particular per moure's.

Les comunicacions telefòniques i connexió internet són insegures i deficientes i sovint la cobertura és fràgil.

GEOGRAFIA DE LA NOGUERA

* Webs fonts d'informació de la Noguera:

- <https://www.ccnoguera.cat/>
- <https://www.ccnoguera.cat/la-comarca/la-noguera>
- https://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/noguera/index.html
- <https://aralleida.cat/patrimoni-immaterial/la-noguera/>
- <https://municipiscatalans.com/inici/comarques-de-ponent/noguera/>
- https://www.turismenoguera.cat/que-fer/copy_of_cultura-i-patrimoni
- <https://ca.wikipedia.org/wiki/Noguera>
- <https://www.idescat.cat/emex/?id=23>
- <https://turistren.cat/destinacions/noguera-i-el-prepirineu-de-lleida/>
- <https://www.enciclopedia.cat/comarques-de-catalunya/la-noguera>
- <http://www.icgc.cat/ca>
- <https://anuaricomarcal.cat/leconomia-comarcal-en-mapes/>
- <https://www.meteoblue.com/es/tiempo/historyclimate/>